

اعتراض سیاسی در حکومت اسلامی از منظر

فقه شیعه

مؤلفین:

عارف لطفی

(ارشدنامه، ارشد فقه و حقوق اسلامی)

محمد لطفی

(دانشجوی دکتری مهندسی مکانیک)

www.ketab.ir

سرشناسه	: لطفی، عارف، ۱۳۳۸ -
عنوان و نام پدیدآور	: اعتراض سیاسی در حکومت اسلامی از منظر فقه شیعه / مولفین عارف لطفی، محمد لطفی.
مشخصات نشر	: اصفهان: کنکاش، ۱۳۹۷.
مشخصات ظاهری	: ۱۳۲ ص.
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۱۳۶-۴۱۵-۰
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
موضوع	: اپوزیسیون -- جنبه‌های مذهبی -- اسلام
موضوع	: Opposition (Political science) -- Religious aspects -- Islam
موضوع	: اپوزیسیون -- ایران
موضوع	: Opposition -- Iran
موضوع	: اسلام و سیاست
موضوع	: Islam and politics
شناسه افزوده	: لطفی، محمد، ۱۳۶۸ -
رده بندی کنگره	: ۱۳۹۷ الف ۱۶ / ۲۳۱ BP
رده بندی دیویی	: ۴۸۳۲/۲۹۷
شماره کتابشناسی ملی	: ۵۲۸۳۹ ۱

انتشارات کنکاش ناشر برتر کشور، ۱۳۹۰ و ناشر برگزیده‌ی استان سال ۱۳۸۸

اعتراض سیاسی در حکومت اسلامی از منظر فقه شیعه

تالیف:	عارف لطفی - محمد لطفی
ناشر:	انتشارات کنکاش
نوبت چاپ:	اول
تاریخ نشر:	۱۳۹۷
تیراژ:	۱۰۰ جلد
مدیر تولید:	محمد جزینی
طرح جلد:	آیین هنر
صفحه آرای:	مسعود جزینی
چاپ:	کنکاش
صحافی:	بهار
قیمت:	۲۸۰۰۰ تومان
شابک:	۹۷۸-۶۰۰-۱۳۶-۴۱۵-۰

اصفهان، سه راه حکیم نظامی، ابتدای خیابان ارتش، چاپ و نشر کنکاش

تلفن: ۳۶۲۵۸۰۴۹ (۰۳۱)

فهرست

۹ مقدمه
۱۳ فصل اول: مفهوم شناسی و مبانی نظری اعتراض
۱۴ بخش اول: مفهوم و مبانی و دلایل جواز و لزوم انتقاد و اعتراض
۱۴ گفتار اول: مفهوم لغوی و اصطلاحی اعتراض
۱۴ گفتار دوم: مفهوم اعتراض سیاسی
۱۵ گفتار سوم: مبانی و دلایل جواز و لزوم انتقاد و اعتراض
۲۲ بخش دوم: شیوه های اعتراض
۲۲ گفتار اول: تذکر و انتقاد پنهانی
۲۲ گفتار دوم: قهر
۲۲ گفتار سوم: تذکر و انتقاد آشکار
۲۳ گفتار چهارم: استیضاح
۲۳ گفتار پنجم: اعتصاب
۲۳ گفتار ششم: تجمع و تحصن
۲۳ گفتار هفتم: تظاهرات
۲۴ گفتار هشتم: نافرمانی عمومی
۲۴ گفتار نهم: انتخابات
۲۴ گفتار دهم: شورش و مبارزه مسلحانه
۲۴ گفتار یازدهم: کودتا
۲۵ گفتار دوازدهم: انقلاب
۲۵ گفتار سیزدهم: تحریم

- گفتار چهاردهم: جنگ و دفاع ۲۵
- بخش سوم: گونه شناسی اعتراض سیاسی از منظر دانشمندان علوم سیاسی ۲۵
- گفتار اول: اصلاحات ۲۶
- گفتار دوم: کودتا ۲۸
- گفتار سوم: انتخابات ۳۰
- گفتار چهارم: انقلابات ۳۱
- فصل سوم: اعتراض در اسلام ۴۹
- بخش اول: اعتراض در قرآن ۴۹
- گفتار اول: نبی اکرم (ص) نهی از منکر ۴۹
- گفتار دوم: قصص و مصداق اعتراض ۵۲
- بخش دوم: اعتراض در روایات (سنت و اجماع) ۵۹
- گفتار اول: روایاتی از رسول الله (ص) ۵۹
- گفتار دوم: روایاتی از امیرالمؤمنین (ع) ۶۰
- گفتار سوم: روایتی از امام حسن مجتبی (ع) ۶۰
- گفتار چهارم: روایاتی از امام حسین (ع) ۶۱
- گفتار پنجم: روایاتی از سایر ائمه علیهم السلام ۶۲
- گفتار ششم: جستاری در وجوب امر به معروف و نهی از منکر ۶۲
- تکمله: نصیحت ائمه مسلمین ۶۵
- گفتار اول: روایات ۶۵
- گفتار دوم: تأملی در مفهوم واژه نصیحت ۶۸
- گفتار سوم: نمونه های تاریخی ۶۹

- بخش سوم: مبانی عقلی انتقاد و اعتراض در قالب امر به معروف و نهی از منکر ۷۱
- گفتار اول: حفظ انسجام جامعه ۷۲
- گفتار دوم: پیشگیری از اشاعه فساد ۷۳
- گفتار سوم: ممانعت از تسلط اشرار ۷۳
- گفتار چهارم: ممانعت از استحاله ارزشها ۷۴
- گفتار پنجم: مصونیت از عذاب الهی ۷۵
- بخش چهارم: حکومت امام علی (ع) و نحوه تعامل با مردم ۷۷
- گفتار اول: مخالفت با حکومت حضرت علی علیه السلام ۷۸
- گفتار دوم: نحوه ی تعامل حضرت علی (ع) با مخالفین ۸۲
- گفتار سوم: حقوق تقابل سبّی و مردم و نحوه ی برخورد کارگزاران حکومتی با مردم ۸۵
- فصل سوم: اعتراض در نظام جمهوری اسلامی ایران ۹۷
- بخش اول: اعتراض از منظر قانون اساسی ۹۷
- گفتار اول: امر به معروف و نهی از منکر ۹۷
- گفتار دوم: آزادی و استقلال ۹۸
- گفتار سوم: آزادی بیان ۹۸
- گفتار چهارم: تشکیل اجتماعات و راهپیمایی ۹۸
- گفتار پنجم: تظلم ۹۹
- بخش دوم: اعتراض در قالب امر به معروف و نهی از منکر، اخطار، انداز و نهی از منظر
حضرت امام خمینی (ره) و حضرت آیت ا... خامنه ای ۹۹
- گفتار اول: حضرت امام خمینی (ره) ۹۹
- گفتار دوم: مقام معظم رهبری حضرت آیت ا... خامنه ای ۱۰۳

فصل چهارم: مراحل، حدود، شرایط و آداب اعتراض از منظر فقه شیعه ۱۰۷

بخش اول: مراحل اعتراض ۱۰۸

گفتار اول: مراحل اعتراض از منظر امیرالمومنین علی (ع) ۱۰۸

گفتار دوم: مراحل اعتراض از منظر فقها ۱۰۸

بخش دوم: حدود و اعتراض ۱۰۹

گفتار اول: هدف از اعتراض ۱۰۹

گفتار دوم: خشونت در اعتراض ۱۱۵

بخش سوم: شرایط اعتراض ۱۲۶

گفتار اول: شرایط اعتراض ۱۲۷

گفتار دوم: آداب اعتراض ۱۲۹

منابع و مأخذ ۱۳۳

مقدمه

یکی از ابزارهای اعتراف شکنانه و نارضایتی جوامع بشری از حکومت‌های متبوع خود، اعتراض سیاسی می‌باشد که در تقابل با سوء عملکرد زمامداران خود در موضوعات مختلف اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، سیاسی و ... از خود ابراز می‌دارند یا توجه به عرف و هنجارهای جوامع مختلف، این اعتراضات به شکل مختلف و تحت قوانین و مقررات خاصی محقق می‌گردند که بعضاً از حدود قانونی تعریف شده خارج و تبدیل به هرج و مرج یا خیزش‌های اجتماعی و حتی انقلاب می‌شوند.

جامعه شیعیان به عنوان بخش قابل توجهی از جامعه بزرگ اسلام و جامعه جهانی طبعاً از این قاعده خارج نبوده و گاه در مواردی ممکن است منجر به اعتراض آنها به زمامداران خود گردد. لذا در این کتاب که تحت عنوان «اعتراض سیاسی در حکومت اسلامی از منظر فقه شیعه» ارائه گردیده، به این سؤالات پاسخ داده شده است که:

اولاً اعتراض به زمامداران حکومت اسلامی از منظر فقه شیعه در قالب امر به معروف و نهی از منکر و نصیحت زمامداران مسلمین مجاز می‌باشد یا خیر؟

ثانیاً؛ مراحل، حدود، آداب و شرایط اعتراض در منابع فقه شیعه مشخص گردیده یا

خیر؟

ثالثاً؛ چگونگی اعتراض به مسئولین در نظام جمهوری اسلامی ایران که یک حکومت

اسلامی است و تحت احکام فقهی شیعه اداره می‌شود تعریف گردیده یا خیر؟

تا بدین وسیله چارچوب مشخصی برای انجام اعتراض ارائه گردد به نحوی که آحاد مردم ضمن اقدام برای استیفاء حقوق خود و یا برخورد اصلاحی با انحرافات احتمالی مسئولین حکومتی، مورد سوء استفاده بدخواهان و دشمنان قرار نگرفته و از سوی دیگر این قابلیت در مسئولین حکومتی ایجاد شود که در مقابل انتقادات و اعتراضات منتقدین و معترضین با اری گشاده و سعه صدر برخورد نموده و آن را فرصتی برای اصلاح کجی‌ها و انحرافات احتمالی تلقی نمایند.

فرضیه‌های وارد بر جهت پاسخ به سوالات مطرح شده، عبارتند از:

۱- شهروندان در حکومت اسلامی، از منظر فقه شیعه مجازند در مقابل سوء رفتار زمامداران خود اعتراض نمایند.

۲- مراحل، حدود، آداب و شرایط اعتراض سیاسی در قالب تکلیف امر به معروف و نهی از منکر به تفصیل در منابع فقهی شیعه تبیین گردیده است.

۳- اعتراض شهروندان جمهوری اسلامی ایران به مسئولین دولتی، بر اساس قانون اساسی به اشکال مختلف مشروط بر اینکه بدون سلاح بوده و محل به مبانی اسلام یا حقوق عمومی نباشد، مجاز است.

بطور خلاصه هدف اصلی این کتاب، ارائه یک چارچوب مشخص برای ابراز اعتراض سیاسی به عملکرد سوء زمامداران در قالب ضوابط فقه شیعه می‌باشد تا ضمن اینکه هرگونه اعتراض سیاسی تعبیر به خروج از حکومت اسلامی نگردیده (که به موجب آن زمامداران به سمت استبداد و جامعه به سوی اختناق فرورود) و از سوی دیگر افراد جامعه با شناخت این چارچوب، اولاً با هر ناملایمتی دست به اعتراض سیاسی نزده و یا بازیچه دست بازیگران سیاسی داخلی و دشمنان خارجی قرار نگیرند ثانیاً تکلیف الهی امر به معروف و

نهی از منکر که موجب اصلاح و قوام جامعه اسلامی می‌باشند در بین آحاد جامعه احیاء و فرهنگ گردد.

در فصل اول به مفهوم شناسی و مبانی نظری اعتراض پرداخته شده و سیر آن در طول تاریخ خلقت به طور مختصر توضیح داده شده است. در بخش اول مفهوم اعتراض مورد بررسی قرار گرفته و در بخش دوم مبانی و دلایل اعتراض از منظر علوم اجتماعی و سیاسی و در بخش سوم شیوه‌های اعتراض و در بخش چهارم، گونه شناسی اعتراض سیاسی از منظر دانشمندان علوم سیاسی مورد بررسی قرار گرفته است.

در فصل دوم، موضوع اعتراض در اسلام در چهار بخش، به ترتیب در بخش اول مبانی اعتراض در قرآن و در بخش دوم، مبانی اعتراض در روایات و در بخش سوم، مبانی عقلی اعتراض و در بخش چهارم، تحلیلی گذرا در مورد حکومت امام علی (ع) و نحوه تعامل ایشان با مخالفین حکومتشان مورد بررسی قرار گرفته است.

در فصل سوم به موضوع اعتراض در نظام جمهوری اسلامی ایران در دو بخش، در بخش اول، اعتراض از منظر قانون اساسی و در بخش دوم، اعتراض از دیدگاه بنیان‌گذار جمهوری اسلامی و مقام معظم رهبری مورد بررسی قرار گرفته است.

نهایتاً در فصل چهارم، مراحل، حدود، شرایط و آداب اعتراض به ترتیب در سه بخش تجزیه و تحلیل گردیده است.